

Проф. МИХАЙЛО ПАДУРА

Емблема кафедри

ПОРТРЕТ З КАФЕДРИ: НАРИС ЖИТТЯ І ПРАЦІ

ЛЬВІВ, 2024

**Пам'яті
професора Панаса Столярчука**

**ПАНАС – так багато поєдналося в одному імені:
професор, учений, письменник, поет, народний умілець,
гуморист, скромна людина виняткового дарування.**

ПАНАС СТОЛЯРЧУК

Про Панаса Столярчука мову треба вести якось незвично. А й справді, тож почнімо.

Почну хіба з того місця в академії, де його завжди можна було зустріти, – це Музей історії академії, який розмістився у лівому крилі колишнього головного корпусу академії. Тут, на другому поверсі, господарює директор музею, професор Панас Столярчук, якого в академії колеги здебільшого називають просто Панасом. Чи випадково так є, чи це, може, від того, що таке ім'я в наш час дуже рідкісне, бо ж ні серед викладачів чи інших працівників навчального закладу, ні серед студентів ніхто інший не має такого імені. Сьогодні воно хіба що відлунується в особі великого українського майстра художнього слова про волів, що опинилися перед порожніми яслами. Це Панас Мирний. А 1937 рік, коли народився Панас, за східним гороскопом якраз і є роком Вола. Незвичним є й походження самого прізвища професора – *Столярчук*. У дереві його родоводу є шляхетське прізвище Тиш. Тиші були родичами Гулевичів із Затурців, власником яких у 1570 році став шляхтич, володимирський війський, Василь Гулевич. Тут у давньоруські часи було побудоване городище. Залишки феодального замку в народі ще й досі називають „городище”. В далекій родині Панаса був легіонер війська Тадеуша Костюка на ім'я Тиш, що по-німецьки означає *стіл*. Нащадки зукраїнізованих німців стали *Столярчуками*.

Незвичним є не лише ім'я професора, незвичним є вся його особа. Його бороду обрамлюють довгі козацькі вуса, таких в академії теж ніхто не відростив. Якщо ще додати, що й на голову йому потрібно 63-й розмір шапки, то ні такої голови, ні такої шапки теж ніхто в академії не носить. А ще його незвична квінька, якою він часто користується, так нагадує нам ситуацію про

славного Довбуша, що вирушає на Кути „і на ногу налягає, й топірцем ся підпирає”. Ось із-за стола якраз і виглядає знаменита Панасова ковiнька з якоюсь дивною головою цапа, по ній в’ється змія, а до того тут ще повно якихось гострих зубців. Це офірний цап, на якого в давнину іудеї зганяли всі гріхи і провини, виганяючи цапа в пустелю.

Зрештою, не тільки особа професора, а й уся обстановка навколо нього в кімнаті є теж незвичною, бо ж як часто за обстановкою в хаті чи на подвір’ї ми легко можемо судити про самого господаря. Ось я наближаюся до столу, за яким господарює професор, він подає руку і просить сісти. О Боже, а на письмовому столі на мене дивляться різні дивовижні речі. Це порепаний сірий камінь, що відразу асоціюється з формою людського мозку, і який, на переконання професора, забирає всякий біль, якщо прикласти камінь до голови, а це ось справжня лапа якогось гігантського птаха. А виявляється, це лапа того міфічного птаха Сиріна, що чарував своїм співом аргонавтів, котрі пропливали біля берегів древньої України. Очевидно, жителі коло моря (коломорійці-кімерійці) багато пісень вивчили від того Божого диво-птаха, якого прикували за ногу, щоб не відлітав. Коли ж появився біля моря народ азійського кореня, Сирін відрікся прикутої ноги і відлетів. Він не хотів співати диким чужинцям. А українці зберегли від нього понад 300 тисяч народних пісень. Це як у всій Європі, взятій разом.

Он там камінь кремiнь для очищення води, котра має вже цілющі властивості, у що професор досі твердо вірить. А ось кресало і кремiнь. Так ще недавно наші прадіди добували вогонь. А ось гострий зуб кременю – це наконечник прадавньої добронзової стріли.

Але й не самим столом закінчуються дива у цій кімнаті. Незвичними є малюнки і портрети тут, у цьому переддвер’ї до музею. Ось на стiні бачу обриси лелеки, що стилізовані під наш національний герб – Тризуб. Чи кожний може так легко віднайти зв’язок між тими двома поняттями: лелекою і тризубом? Може, але лише тоді, якщо бути Панасом. А ось портрет великого польського українця, земляка професора, волинянина В’ячеслава

Липинського зі сусіднього села Затурці (бо за річкою Турією). Тут же портрет другого В'ячеслава – вже Чорновола. Це свого часу саме професор додавав також свої думки до моєї пропозиції-звернення до Президента України для обґрунтування заслуг, щоб надати звання Героя України великому борцеві за Волю України. І таки дали! А ось зі стіни на мене дивляться брати Клички. Що вони тут роблять? І на це професор має вагомні аргументи. В грудні 2007 року вчетверте названо українців найдужчою нацією світу. Це лицарі-гіганти брати Клички, а за ними боксери Вірчіс, Дмитренко, Біденко, знаменитий богатир-тягач Вірастюк з командою, це олімпійський чемпіон Білонога, іменем якого названа в Афінах вулиця і школа (Геракл нового часу). За легендами, має прийти час відродження Аратти, на світ прийдуть дужі оріони. Може, це вже початок! Але ж диво! Над столиком, що біля вхідних дверей ліворуч, є ще портрет російського царя Миколи II. І для цього є своє пояснення! До роду Романових ставиться негативно, але історики виводять рід Романових від Андрія Кобиля, вихідця з волинських земель. І друге, за Миколки Другого друкувалися все-таки українські книжки, часописи, ставилися п'єси. Його мати, – розповів професор, – ще молодою ходила з людьми пішки у Берестечко на Козацькі могили, а потім вони долали ще такий же шлях на богомілля в лавру до Почаєва. Це польовими стежками від села до села набирається до 150 км дороги. Створення музею-пам'ятника Берестецької битви у селі Пляшева було зорганізоване і частково профінансоване царем. Мати в 1913 році бачила тут царську сім'ю, яка поволі проїжджала до Козацьких могил каретою. Романови розсипали мідні гроші в народ, що палко вітав високих гостей. Мамі дістався від хворого Олексія срібний „полтинник” – 50 копійок, який досі носить зі собою, як дорогу пам'ять.

А в шафах позаду мене знову свій світ, та ще який! Тут книги, тут бутлі з водою, а на дні їх уламки кремнію, а далі – якісь згортки, зшитки. Ось багнет Січового стрільця, багато з яких були нашими студентами чи випускниками (ветеринарні лікарі кінноти), а ось „кварта абзольвента” – 550 років. Випускник, який закінчував школу коновальства і ковальства (у Львові діяла від 1457 року),

ставив таку квартиру іспитовій комісії з добрим угорським вином і належною закускою (шмат сала і капуста зі смаженою гускою). Та найбільше зачаровує кожного, хто хоч раз заходив сюди, розмова з професором. Краще сказати, це не розмова, а це мова одної особи до вас, його гостя. Ви вже заінтриговані ходом його думки, фактажем, що постійно наростає, і ви стаєте в'язнем тої магічної сили слова, що лине з його уст. Тут, у передсінях до власне самого музею, панує особлива аура для „розмови-слухання” професора Панаса Столярчука.

Своє життя Панас Столярчук ділить на два етапи: менший, або волинський, де народився, навчався у школі і де працював викладачем зооветеринарного технікуму у Рожищі, і великий, або львівський, де здобув вищу освіту, найвищі наукові ступені і звання та державні нагороди і став тим, хто нині знаний як професор Столярчук Панас Зиновійович – доктор сільськогосподарських наук, заслужений діяч науки і техніки України, академік Академії наук Вищої школи України, завідувач кафедри годівлі тварин і технології кормів, Почесний професор університету, директор музею історії Львівської національної академії ветеринарної медицини імені С.З. Гжицького, голова вченої ради із захисту докторських дисертацій, Людина енциклопедичних знань, поет і письменник.

Панас Столярчук народився 8 лютого 1937 року в невеликому типовому волинському селі Семереньки, далекому від доріг, в якому значну частину земель займали луки і болота. Про своє місце народження згадує, що виріс у селі (вірніше хуторі) на Волині в оточенні лісів, зарослих лозами боліт, звідки жебонить річечка Стохід, поспішаючи до очеретів поліської Прип'яті. Жителі села – українці з прадавніми, може, язичницькими звичаями та законами. Природно, що навколишні, непрохідні пущі-нетрі породжували численні легенди і розповіді про нечисту силу – Болотно-го Діда, Лісовика, дідька Антипка, Цаплака, страшну відьму Мару, що вночі бродять по болотах. Малий Панас жадібно слухав розповіді про цей дивний, загадковий світ.

Основні моральні засади малого хлопця формувалися в батьківській хаті на принципах народної педагогіки, як це було

прийнято в українських родин, котрі ще не знали комуністичної ідеології. В основі цих засад лежали гуманні положення: пошана до батьків і старших людей, до яких обов'язково зверталися тільки на „ви”, віра в Бога, чесність, працьовитість, любов до рідної землі, мови і традицій. Носієм таких моральних засад у рідному домі був насамперед батько, добрий господар і до того ще церковний староста. Ще за царя він закінчив церковно-приходську школу, любив читати. Мати була дуже працьовитою, ткала чудові килимки, мала чарівний голос і співала у церковному хорі. В маму вдалися і Панасові сестри – Настя та Антоніна. Вони вміли орати, сіяли, косили і жали. Батько брав участь у Першій світовій війні. Тут він познайомився зі своїм земляком зі сусіднього села Затурці – В'ячеславом Липинським. За гетьмана Скоропадського батько перейшов служити в кавалерію. З армії батько привіз Біблію українською мовою, яка була єдиною на все село. Любив, коли десь писали про українців, котрі чимось проявили себе в науці, мистецтві чи спорті. Ці батькові риси повністю передалися синові.

До школи малий Панас почав ходити з вересня 1944 року. Вся школа містилася в одному великому приміщенні хати його дядька Марка Слодкевича, котрого після війни заарештували і вислали на заслання у Магадан. На всі чотири класи була одна вчителька і один буквар. Будучи у першому класі, малий Панас одночасно вивчав вірші за третій клас, бо перший і третій класи навчалися разом в одній кімнаті. Легко розв'язував також задачі з арифметики, швидше, ніж учні третього класу. Переростки заздрили йому й прозивали його „професором”. Від п'ятого класу ходив до школи у сусіднє село Затурці, що лежало за шість кілометрів. Щодня треба було долати дванадцять кілометрів по бездоріжжю.

У дев'ятому класі від травми пролежав у луцькій лікарні вісім місяців у гіпсі. Додому повертався на милицях. У школі вчителі вирішили перевірити його знання. Маючи добру пам'ять, він вивчив у лікарні підручники майже напам'ять, в тому числі розділ з математики про натуральні логарифми, хоч тоді за новою програмою цей матеріал опускали. Дев'ятий клас закінчив на від-

мінно. У десятому класі Панас жив в інтернаті, бо важко було ходити пішки додому. В інтернаті на суботу й неділю залишався сам. Це був час наполегливої праці над собою: по радіоточці в коридорі прослухав тоді відомі опери „Запорожець за Дунаєм”, „Аскольдова могила”, п’єси „Назар Стодоля”, „Наталка Полтавка”, „Мартин Боруля”, захопився українськими народними піснями. У директора позичав енциклопедії, читав їх і випишував цікаві місця, – звичка, що залишилася на все життя. Середню школу закінчив на відмінно – був кандидатом на золоту медаль у школі. І ще сьогодні в його великій бібліотеці зберігаються книги, підписані директором школи і класним керівником, де засвідчується: „Найкращому учневі середньої школи – Афанасію Столярчуку”.

Пробував було вступити до Київського університету на фізичний факультет. Не вийшло. Потім вибрав Львівський зооветеринарний інститут і в 1950 році став студентом. Сільський хлопець у вишій сорочці, поселений у другий гуртожиток, в кімнаті на 25 осіб. Пізніше підсилили ще восьмеро (майбутня світлиця). Це був його перший дім у рідному Львові. Але рідного тоді виявилось зовсім мало. Майже всі предмети на першому курсі читалися російською мовою. А виступи тодішнього керівництва: ректора Калініна, проректора Ізмайлова, декана Дреля та „іже з ними” „українською мовою” були хіба глумлінням над нею. Тоді він ще не знав, що через рік-другий прийдуть лекції професорів Степана Гжицького, нового директора Данила Василенка, доцента Володимира Терезова – його життєвих наставників. Отож настроїй був гнітючий, і вже було думав покинути інститут, де все було йому чужим, ніщо його тут не радувало.

Першу сесію склав все на відмінно, отримав підвищену стипендію, був призначений старостою курсу. Так було протягом усього часу навчання. А поза навчанням, як і колись у школі, багато працює над собою: ходить в оперний театр, відвідує виставки в музеях, дні поезії, зустрічі з відомими поетами, що тоді були гостями Львова – Максимом Рильським, Дмитром Павличком, львівськими поетами – Ростиславом Братунем, Володимиром Лучуком і інше.

На старших курсах виступав в інституті з доповідями про Тараса Шевченка. А студентський гуртожиток, колишній монастир сакраменток, де жили студенти обох факультетів, ставав тоді своєрідним дискусійним клубом. Героєм таких дискусій, а найчастіше цікавих розповідей був Панас Столярчук. В центрі його інтересів були література, поезія, мистецтво, музика, театр, історія.

Як сам згадує, у студентські часи на формування його світогляду найбільший вплив мали два викладачі тодішнього інституту: доцент Володимир Терезов – викладач політекономії, та викладач німецької мови – Остап Хоміцький. Це Остап Васильович вперше в інституті назвав Афанасія Столярчука (бо так було записано в усіх його документах) українською формою цього грецького імені – *Панасом*. Так у вересні 1956 року він був „охрещеним” вдруге, тепер вже Панасом, чим завжди пишався. У вільні хвилини Остап Хоміцький цікаво розповідав студентам про особисте життя Івана Франка. Про це тоді у підручниках не писали. Панас згадує, що розповідь Остапа Хоміцького плила захоплююче, образно. Здавалося, згадує Панас, що наш викладач щойно розмовляв з безсмертним Каменярем. Ми обступали на перерві оповідача і благали розповісти ще пару слів про дружину, дочку, синів Франка. Ці розповіді міг пізніше повторити слово в слово, так вони западали у юні спрагли душі. Нагадує, що про поетового сина Петра – командира летунів Української Галицької Армії, репресованого більшовиками в 1941 році, та про доньку Анну – емігрантку, оповідати було вельми небезпечно. У групах були донощики-сексоти (*секретные сотрудники*). Дивувало, що Остап Васильович як учасник війни залишався безпартійним, що особливо контрастувало з ситуацією в тодішньому інституті. Він же був також єдиним джерелом про життя старої галицької інтелігенції – Шашкевича, Черемшини, Мартовича, Маковея, а також Грушевського. Багатьом студентам, що були виховані на радянській напівправді, а часто на цілковитій брехні, він відкривав очі. Остап Хоміцький був для Панаса також зразком, як треба володіти українською мовою. Це було повним контрастом до тодішньої атмосфери в інституті, де майже всі предмети викладалися російською мовою, і лише з ча-

сом прийшли лекції українською мовою професора Степана Ѓжицького, ректора Данила Василенка, доцента Володимира Терезова, котрі разом з Остапом Хоміцьким стали його життєвими наставниками.

У 1961 році закінчив інститут з відзнакою і за наказом ректора був скерований на Волинь у відстале господарство зоотехніком Ковельського району. Через рік роботи в господарстві почав працювати викладачем Рожищенського зооветеринарного технікуму, де викладав спеціальні дисципліни із зоотехнії, а ще через рік перейшов до своєї альма матер на посаду асистента кафедри годівлі, де завідувачем був тодішній ректор інституту професор Данило Василенко, його вчитель і науковий керівник кандидатської дисертації. Одночасно з переходом до Львова Панас одружився, взявши за дружину красуню Тамару Кудінцову, котра подарувала йому двох синів – старшого Зиновія та молодшого Ярослава.

У Львові почалася його постійна наукова і педагогічна праця. У Львові він прожив до самої смерті, і могила також навечно залишилася на галицькій землі. Своім життям і смертю він підтвердив єдність славного Галицько-Волинського князівства.

У 1966 році захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата наук, а в 1984 році захистив докторську дисертацію на тему „Підвищення використання поживних речовин кормових сумішок при інтенсивній відгодівлі молодняку ВРХ”. Розробляв технології, завдяки яким вдається значно збільшити інтенсивність росту молодняку на відгодівлі і поліпшити якість яловичини. Технологію сухих кормових сумішок у вигляді брикетів представив у 1982 році на Виставці досягнень сільського господарства у Москві. Згодом при різкому подорожчанні цін на пальне, сухі сумішки були замінені на напівсухі з використанням зерносінажу. Подібні дослідження ніде не проводилися. Панас Столярчук був першим.

Опублікував 165 наукових статей, отримав 4 патенти. Поза тим надрукував 38 статей з культурно-історичних питань. Видав 11 книг, деякі у співавторстві.

За наукові розробки і впровадження науки у виробництво неодноразово нагороджувався грамотами Міністерства аграрної політики, а також нагрудними знаками. У 1997 році йому присвоєно звання „Заслужений діяч науки і техніки України”, а в 1999 році його обрано академіком Академії наук Вищої школи України (секція національного відродження), а в 2011 році отримав диплом Почесного професора університету з номером 2.

Як ініціативний, енергійний та компетентний працівник, займав поважні службові посади. Від 1966 до 1978 року був заступником декана і деканом зооінженерного (нині біолого-технологічного) факультету. Одночасно у 1976–1978 роках був обраний головою профкому інституту, а 6 березня 1978 року Міністерством сільського господарства СРСР призначений про-ректором з науково-дослідної роботи інституту, де працював до 1985 року.

Від грудня 1976 року до самої смерті в 2011 році (35 років) завідував кафедрою годівлі тварин та технології кормів. Крім того, був членом Західного наукового центру та ради Будинку веч-них. Од вересня 1966 року (45 років) очолював музей історії уні-верситету, у створенні якого сам брав активну участь, був постій-ним екскурсоводом музею. У жовтні 1997 року за свою діяльність музей одержав статус „народного”. За цей час у музеї побувало понад 30 тисяч відвідувачів, про що повідомлялося у пресі. Ось два окремі записи у книзі відвідувачів:

„Щира подяка Панасові Зиновійовичу за те, що Він є, бо Він сам – це велике диво. Палка любов до України, її історії заслуховує на найбільшу пошану”. Група викладачів ХДЗВА, м. Харків.

„Надзвичайно цікаве і патріотичне представлення нашої культури й історії в музеї” (12 вересня 2005 року. Христина Сивен-ька-Бейлі, голова Союзу Українок Австралії, дочка Юрія Сивень-кого, випускника Академії ветеринарної медицини 1936 року).

Серед відвідувачів видатні вчені Австрії, Польщі, США, Англії, Німеччини, Болгарії, Канади і навіть далекої Австралії.

На кожній посаді, яку займав, залишав помітний слід.

Професор Панас Столярчук мав свою наукову школу. Під його керівництвом виконано і захищено вісім кандидатських і

одну докторську дисертацію (тоді декан факультету заочної освіти Ярослав Півторак), працювали над докторськими роботами доценти Любомир Дармограй та Олег Слобода.

Бог щедро наділив професора Панаса Столярчука багатьма талантами. Насамперед належить виділити його любов до слова. Тому, крім наукових праць, він автор багатьох нарисів з історії України, давньої і ближчої до нас, особливо з часів тоталітарного режиму в Україні, з історії одомашнення коня та середньостогівської культури, натхненно писав про рідну українську мову, про літаючі сонця-лелеки та оріянську культуру. Іноді видається, що це на грані фантазії, проте аргументи професора переконують вас у реальності його слова. Тут треба назвати такі книги: „Сурми тривоги”, „Що то за кінь стоїть”, „Господар двору та його наближені”, „Ви придбали собаку або кішку”. Далеко за межами навчального закладу відомі його щирі, веселі, дотепні, мудрі й майстерні гуморески, знані як Ляси діда Панаса. Від сміху, коли читаєш їх, не можна втриматися ніяк. Але хай краще про них скаже патріарх українського гумору Павло Глазовий:

9 квітня 1996 року

Найсердечніше вітаю вас, дорогий Панасе Зиновійовичу, зі святом воскресіння Господнього, обнімаю й цілую вас по-братньому.

Христос Воскрес! І чую, як Ви відповідаєте: Воістину воскрес!

І пишу не на традиційній листівочці, а на звичайному аркуші, щоб більше сказати Вам найтепліших слів. Ось вони:

Ви – рідкісно талановита людина. Багато я перечитав за своє життя гумористичних творів, друкованих і рукописних. Але такого природного, непідробного, світлого й розумного гумору, здається, не зустрічав ні в кого. Читаєш і відчуваєш, що це все рідне, близьке, ніби розмовляєш з найріднішою людиною, щирою, прихильною до тебе, а найголовніше – мудрою, веселою.

І то не страшно, що багато з написаного лишилося ненадрукованим. Бережіть його, воно свого часу діждеться й буде гідно, належно оцінене. Головне у Вашій творчості не особи й не події, а глибокий, чесний, істинно народний погляд на життя і на людей.

Та й не повірю я, що Ви перестали писати. Такого не може бути. І ще раз прошу: бережіть усе дотепне й веселе, що вийшло й вийде з-під Вашого пера.

Дай Вам Боже здоров'я!

Низенько вклоняюся Вашій родині.

Павло Глазовий.

На підтвердження цих слів великого українського гумориста Павла Глазового наведемо гумореску Панаса Столярчука „Рідна мова”.

Було це давно, ще за старої Австрії, в далекому 1916 році. В купе вагону першого класу швидкого поїзда Львів-Відень їхали чотири пасажири: англієць, німець, італієць, четвертим був відомий львівський юрист Богдан Костів. Балачки велися навколо різних проблем і тем. Нарешті заговорили про мови – чия краща, чия багатша і котрій з них належить світове майбутнє. Звісно, кожен почав вихваляти свою мову. Першим заговорив англієць:

– Англія – це країна великих завойовників і мореходців, які славу англійської мови рознесли по всьому світу. Англійська мова – мова Шекспіра, Байрона, Діккенса, Ньютона, Дарвіна та інших великих літераторів і вчених. Отже, англійській мові належить світове майбутнє.

– Ні в якому разі, – гордовито заявив німець. Німецька мова – це мова двох великих імперій – Великонімеччини і Австрії, які займають більше як половину Європи. Це мова філософії, техніки, армії, медицини, мова Гете, Шіллера, Канта, Гегеля, Фєєрбаха, Ніцше і тому, безперечно, німецька мова стане світовою. Італієць усміхнувся і тихо промовив:

– Панове, ви обидва не маєте рації. Італійська мова – це мова сонячної Італії, мова музики і кохання, а про кохання мріє кожен. На мелодійній італійській мові написані кращі твори епохи Відродження, твори Данте, Бокаччо, Петрарки, лібрето знаменитих опер Верді, Пуччіні, Россіні, Доніцетті та інших великих італійців. Тому італійській мові належить бути провідною у світі.

Українець довго думає, нарешті промовив:

– Я не вірю в світову мову. Хто домагався цього, потім був гірко розчарований. Йдеться про те, яке місце відводиться моїй мові поміж ваших народів. Я також міг би сказати, що моя рідна мова – це мова незрівнянного сміхотворця Котляревського, мова геніального поета Тараса Шевченка. До пророчих звучань шевченківської поезії досі так ніхто в світі і не піднявся. Це лірична мова кращої з кращих поетес світу – Лесі Українки, мова нашого філософа-мислителя Івана Франка, який вільно володів 14 мовами, в тому числі й названими тут, проте рідною, а отже найдорожчою, вважав українську.

На нашій мові звучить понад 300 тисяч народних пісень, тобто більше, як у вас всіх разом взятих... Я можу назвати ще багато славних імен свого народу, проте по вашому шляху я не піду. Ви ж по суті нічого не сказали про багатства і можливості ваших мов. Чи могли б ви, скажіть, на своїх мовах написати невелике оповідання, в якому б всі слова починалися з однакової букви?

– Ні, ні, ні. Це неможливо, – відповіли пазом англієць, німець та італієць.

– Ось на ваших мовах це неможливо, а нашою це зовсім просто. Назвіть якусь букву, – звернувся він до німця.

– Хай буде буква „P”, – сказав той.

– Добре. Оповідання буде називатись „Перший поцілунок”.

Популярному Перемишльському поету Павлу Петровичу Подільчаку прийшло поштою приємне повідомлення:

– Приїздить, Павле Петровичу, – писав поважний правитель підгорецького повіту Полікарп Пантелеймонович Паскевич, – погостюєте, повеселитесь. Павло Петрович поспішив, прибувши першим поїздом. Підгорецький палац Паскевичів привітно прийняв приїжджого поета. Потім під'їхали поважні персони – приятелі

Паскевичів... Посадили Павла Петровича поряд панночки – премилої Поліни Полікарпівни.

Поговорили про політику, погоду. Павло Петрович прочитав підібрані пречудові поезії. Поліна Полікарпівна пограла прекрасні полонези Понятовського, прелюдії Пуччіні. Поспівали пісень, потанцювали. Прийшла пора – попросили пообідати. Поставили повні підноси пляшок: портвейну, плиски, пшеничної, підігрітого пунишу, пільзенського пива. Подали печені поросята, приправлені перцем півники, пахучі паляниці, печінковий паштет, – пухкі пампушки під печеричною підливою, пироги, підсмажені плячки. Потім принесли пресолодкі пряники, персикове повидло, помаранчі, повні порцелянові полумиски полуниць, порічок. Почувши приємну повноту, Павло Петрович подумав про панночку.

Підійшла Поліна Полікарпівна, попросила прогулятися по підгорецькому парку, помилуватися природою, послухати пташині переспіви. Пропозиція повністю підійшла прихмелілому поету. Походили, погуляли. Потім присіли під порослим плющем платаном. Посиділи, помріяли, позіхали, пошенталися, пригорнулися. Почувся перший поцілунок: прощай парубоче привілля. Пора поету приймакувати.

В купе заплодували. І всі визнали: милозвучна, багата українська мова буде жити вічно поміж інших мов світу. Зазнайкувавший німець ніяк не міг визнати свого програшу. – Ну, а коли б я назвав іншу букву, – заявив він. – Ну, наприклад, букву „С”.

Гаразд, хай буде „С”. Я на своїй мові можу прочитати не лише оповідання, а навіть вірш, де всі слова будуть починатися на „С”, а ще до того будуть передавати стан природи, наприклад, свист зимового вітру в саду. Якщо ваша ласка, прошу послухати.

Самотній сад

Сипле, стелить сад самотній

Сірий смуток – срібний сніг,

– Сумно стогне сонний струмінь,

Серце слуха скорбний сміх.

Серед саду страх сіріє,

Сад солодкий спокій снить,

– Сонно сипляться сніжинки,

*Струмись стомлено сичить.
Стихли струни, стихли співи,
Срібні співи серенад,
– Срібно стеляться сніжинки
– Спить самотній сад...*

*Геніально! Незрівнянно! – вигукнули англієць та італієць.
Потім замовкли. Говорити не було потреби.*

У кумедну ситуацію потрапив панас Столярчук, коли у 90-х роках минулого століття до Львова прибула Софія Морачевська-Темницька, внучка Вацлава Морачевського і тезка своєї бабусі Софії Морачевської-Окуневської.

Несподівана зустріч з лікарем Софією Морачевською

Немало місця в оновленому музеї історії академії відведено родині Морачевських, про яких в советські часи майже не говорили. Видатним ученим біохіміком, патофізіологом, медичним лікарем і літературним критиком був професор Вацлав Морачевський (1867–1950), який останні 25 років життя пов'язав з нашою академією. Вельми колоритною фігурою була і дружина професора Софія Морачевська (1865–1926), також лікар, діячка українського жіночого руху, чудова піаністка, яка стала першою жінкою в Галичині, що здобула у Швейцарії (Цюрих) диплом лікаря.

Доктор Софія відкрила у місті приватну клініку і своєю подвижницькою працею здобула прихильність людей. Окрім звичайних методів лікування, застосовувала також інші способи. Вона зіляла деяких нервово хворих простим накладанням рук на голову.

В той час інтелігенція захоплювалася соціалізмом і матеріалізмом. Тому такі дії лікаря скидались на містику.

„Чи це у неї не спадкове, бува?“ – говорили люди. Її батько, Атанасій Окуневський, служив колись священником на Буковині. Потім відмовився від сану і вивчився на лікаря. „Може, вона знається з силами потойбічними?“ – казали їй таке.

Не знали тоді ще люди про манотерапію, а тим більше про вплив на організм хворого погладжувань (пасів) екстрасенса. Отож і вбачали у всьому дію таємничих сил.

У лютому 1920 року Софія Морачевська-Окуневська відійшла у вічність. І ось через два роки після похорону весняним ранком дві стареньких пані, прогулюючись в центрі перед оперним театром, зустріли свого доктора Софію Морачевську, яка кудись поспішала. Вона була у чорній пелерині, в якій колись любила виходити з дому.

„Ми привітались, сказала одна старенька, до професорової, вклонившись, оскільки добре знали її. Пані Софія також вклонилась, але не зупинялась, бо вельми спішила. Не встигли ми отямитись, як вона вже десь зникла. Ніде не було її видно, хоча люду на алеї в цей час було мало”.

Така чутка швидко облетіла місто. Деякі часописи написали про диво в колонці курйозів. Пройшли роки, проишуміли по нашій землі страшні війни, змінилися покоління львів'ян. Давно забулася дивна зустріч двох львівських пань. Однак при виготовленні стендів про Морачевських мені довелося зустрітися з цим повідомленням, і воно непрохано засіло в пам'яті.

І ось 23 липня 1993 року в моєму кабінеті прозвучав телефонний дзвінок. Із трубки чітко лунали слова, від яких холод поповз по спині.

– Це ви професор Столярчук? Директор музею в академії?

– Так. Це я завідувач музею.

– Вас турбує лікар Софія Морачевська...

Мені пересохло в роті, і я не міг вимовити слова.

– Пані, навіщо ви турбуєте мене з того світу?

– Так, з далекого світу, з того боку землі, але я зараз вже близько від вас.

– Пані Софіє, не лякайте мене. У мене хворе серце... Я чув про ваші колишні витівки з того світу. Але вже минуло 67 років, як ви упокоїлись. Богом прошу, дайте мені спокій...

З другого боку трубки залунав рясний сміх.

– Пане Столярчук, я не та Софія, а її внучка – Софія Морачевська-Темницька, а бабуся, про яку ви подумали, була Софія Морачевська-Окуневська. Я приїхала на кілька днів із далекого світу, із США, і хочу побувати у вашому музеї, подивитися на стенди родини. Мені дали ваш телефон.

Слава Богу, розібралися, полегшало.

– Приходьте в музей, Софіє Юрїівно (я зразу згадав прочитане про сина Вацлава Морачевського – Юрія (Єжи). Чекаю вас.

Через пів години Софія Морачевська-Темницька знайомила-ся зі стендами, передала до музею два дипломи дідуся та деякі книжки про нього.

Ще не раз лікар Софія Морачевська-Темницька приїжджала до Львова із США і завжди заходила в музей, зустрічалася з ректором і вченими академії.

Зустріч в Академії.

Скульпторка Ярослава Мотика і Софія Морачевська. Фото 1997 року

Вона охоче розповідала про життя українців у США, в якому брала активну участь. За власні кошти встановила пам'ятну дошку на колишньому головному корпусі академії – пам'ять про

дідуся Вацлава Морачевського, та виділила стипендії для шести студентів.

Не раз вона жартувала, що хоча є також лікарем, як і бабуся, але не володіє даром екстрасенса. Так що після смерті не буде приходити і не буде нікого турбувати...

Але не так сталось, як гадалось, їй все-таки довелося і після смерті вернутися до Львова.

...Ми стоїмо на панахиді у храмі архистратига Михаїла біля лакованої скриньки з прахом Софії. Поряд нечисленна громада львів'ян і рідня покійної: брат Адам Морачевський із сином Юрком та два сини Софії – Орест і Юрко Темницькі (третій син не зміг прибути). Всі вони у красивих вишиванках. Великий подив викликало те, що ці статечні і скромні хлопці з Америки, які так чудово розмовляють українською мовою, служать пілотами реактивних літаків ВПС США!

Це Твоє виховання, правиднице Софіє!

Ти не схотіла лягти на вічний спокій в чужу землю, то хай рідна Земля буде тобі пухом. Хай ніколи не заростає стежка до місця останнього спочинку славетної родини Морачевських!

У музеї: сини Софії Морачевської-Темницької Орест і Юрко – пілоти ВПС США, у центрі – директор музею доц. Олег Слобода

Твори Панаса Столярчука друкувалися у „Перці”, „Літературній Україні”, „Сільському господарі”, газетах Канади, Австралії, вони включені у хрестоматію для філологів. Вони були завжди бажаними на сторінках відомчої газети „Світ Академії”, де їх радо читали викладачі та студенти.

Можна також сказати, що професор – майстер усного слова, лектор й оповідач. За тривалий час викладацької праці виступав з лекціями про видатних письменників (Тараса Шевченка – 7 лекцій в різні роки, Лесю Українку – 3 лекції, Івана Франка – 3 лекції, Миколу Гоголя, Івана Котляревського, Сергія Єсеніна, Ніколо Бараташвілі, В’ячеслава Липинського, Богдана Хмельницького, Івана Мазепу, а також про голодомор в Україні, Листопадовий чин та про розвиток рідної мови. Виступав з лекціями на ту ж тематику й поза стінами академії. Проте найбільше довелося виступати з лекціями на теми за своєю спеціальністю. Всюди і завжди слухачі висловлювали своє задоволення.

Має велику бібліотеку. Декілька цікавих і корисних книжок йому дісталися у спадок. Біблію російською мовою приніс дід Панас із Санкт-Петербурга за добру службу в лейб-гвардії. Це була єдина в селі Біблія. Як закрили в селі церкву, то батько з неї читав постійно на свята вголос окремі місця. Іншу Біблію, українською мовою (переклад П. Куліша, І. Нечуй-Левицького, І. Пулюя), батькові подарував під час служби у Києві В’ячеслав Липинський. Батько її дуже ховав і нікому не говорив про її існування, бо при советах це грозило бідую. Через це на горищі її пошкодили миші та міль.

Зберігає ще одну книгу, про яку говорити ризиковано. Вона здавна є в їхньому роді, може ще від прадавнього предка Адама Тиша, яка навіть в його часи була дуже старою. Цього ніхто не знає. Просто зберігалась спочатку в діжці, а потім у куферку і переходила з покоління в покоління. Книга польською мовою, надрукована старим шрифтом. Дата виходу у світ подана латинськими літерами M.DC.LXXVIII (1678). Тут же підпис короля Яна III Собеського. Йому в тексті складена велика подяка за це видання. В ті часи книга була конче потрібна для господарів. Вона є типу енциклопедії: „Księga oekonomiki ziemianskiej”. Енциклопедія містить

дані для землемірів, навчас, як вирощувати корисні рослини і їх зберігати, описує хвороби та їх лікування, навіть дає рекомендації, як добре ожентися.

Книжка 1678 року з підписом польського короля Яна III

Довелося професорові бути 18 разів старостою (тамадою) на весіллях дітей викладачів академії та знайомих. Дуже часто бував старостою застілль різних рівнів, особливо з нагоди Нового року.

Вже малим хлопцем захопився малюванням. Збирав кожену репродукцію, що тоді друкувалися в популярних журналах, пробував їх копіювати. У вільні хвилини увесь віддавав читанню книг та малюванню. Окремі свої картини подарував друзям, більшість з них зберігає вдома.

Окремо ще належить сказати, що Панас Столярчук – майстер ручних ремесел. Багато томів, що містять різні вирізки з журналів та газет, оправлені власноруч на верстаті, який теж виготовлений його ж руками. Такий собі сучасний Гуттенберг. Ну а

різні лісові покручі ставали у його руках справжніми творами мистецтва! У його сьогоднішній квартирі і в музеї академії стоять рогаті мефістофелі, горбоносі переплетені істоти „Хвороби ХХІ віку – рак, СНІД, інфаркт”, купки грибів, несусвітні кістяні комахи тощо.

Цікавою є композиція за твором Тараса Шевченка „Великий льох”. Тут вельми покручене громове дерево, на сухих кривих гілках якого сидять три зажурені ворони, три душі грішників.

Це його найбільше хобі!

Був активним учасником осередку Руху в академії на самих його початках, членом обласного Товариства української мови при його заснуванні. Найщасливішим роком, який пережив у житті, вважає 1991 з ланцюгом подій, що привели до Незалежності України. Це було велике Свято!

Метою свого життя вважає розумну достатність у всьому (не надприбутки!).

Щодо системи державного устрою, то виступає за конституційну монархію. Король має у всьому останнє слово. Він поза критикою. Його мають всі поважати.

І не можна пропустити ще того, що професор пише вірші, гарно співає, а пісень напам'ять знає безлік. До того ж організував чоловічий кафедральний хор зі зоотехнічною назвою „Півники”, куди належали сім високих, статечних і поважних чоловіків – три професори і чотири доценти: Панас

Столярчук, Ярослав Півторак, Любомир Дармограй, Володимир Сольман, Андрій Доманський, Степан Лесів, Олександр Данканич. Хор мав свою емблему:

У житті оптиміст. Старається жартувати завжди і всюди і не показати, як чорні демони іноді гризуть тривожну душу.

Особливо важко переживав в 1984 році інститутські збори, на яких зачитували анонімного листа з наклепами на нього перед захистом докторської дисертації, у вищих навчальних закладах таке траплялося досить часто. До речі, можна сказати, що це була мода тодішньої комуністичної системи. Писав же Павлік Морозов на свого батька!

Не приймав брехні-наклепів на людей, не приймав фальшивих повчань, щоб танцювати у піст і таке подібне, що творилося в літературі, театрі, пісні, на конкурсі міс Україна, яка навіть не знає рідної мови і т.д. Вважає це злочином. І в цьому свята Правда!

Професор Панас Столярчук помер 20 грудня 2011 року і похований на Личаківському цвинтарі в родинному гробівці у Львові.

P.S. Він цікавився усім. Якось дізнався, що на Личаківському цвинтарі зникла одна могила і тут спробував приєднатися до тих, що шукали цю могилу, а справа ось у чому.

Львівська газета „Діло” за 30 листопада 1895 року у некролозі про Якуба Гордона повідомила: „Сими днями помер у шпиталі у Львові повстанець і письменник польський, в 72 році життя. Властиво звався він Ятовт і походив з Вільно. В 1848 році правительством російське заслало його як солдата до Оренбурга, де він зійшовся був з Шевченком, і о тім згадує в своїх записках. В часі облоги Севастополя вдалося Гордонові втекти заграницю, подорожував много, а по році 1863 поселився у Львові і був архівіст відділу красового”.

Незабаром на його могилі на Личаківському цвинтарі у Львові з’явився скромний пам’ятник із пісковика, де було висічено його прибране прізвище, короткі відомості, що прожив 72 роки, і підпис, що покійний був сибіряком. Пам’ятник нічим не виділявся і відповідав посаді скромного архівіста. І подібно, як про нього не згадували за останні 20 років його життя, так і після смерті забули про його могилу: жодний із авторів довідників про Личаківський цвинтар не згадує її.

Пам’ятник на могилі Якуба Гордона простояв понад 75 років, пережив повоєнний вандалізм, який чинився на львівських цвинтарях, але на початку 70-х років сталася трагедія – одного

дня пам'ятник зник. Його відшукали на смітнику, і ще кілька днів він валявся біля будинку дирекції цвинтаря, а через деякий час пропав безслідно. Незабаром на місці могили Якуба Гордона появилось нове захоронення, і виріс новий бетонний пам'ятник. І досі ніхто не може сказати, хто дав дозвіл на нове захоронення й на інший пам'ятник. Правда, боліло серце у багатьох львів'ян, які знали, що до могили Гордона вела та тендітна ниточка, яка колись зв'язувала живого Тараса з Галичиною. Серед таких треба згадати і професора Панаса Столярчука. Зверталися за допомогою до завідувача відділу охорони пам'яток Львова І.Кудіна, але у відповідь отримали мовчання. Натомість від них вимагали письмової заяви про вандалізм на могилі товариша Тараса Шевченка по неволі, що за тодішніх умов (хвиля арештів серед української інтелігенції) було б рівнозначним підписати собі тюремний вирок. А до честі Львова було відновити пам'ятник на місці могили Якуба Гордона, адже це він доніс нам звістку про Шевченка з далекого за-слання 1850 року, а своєю книжкою „Солдат” (Лейпциг, 1865), яка була перекладена на основні європейські мови, Гордон теж спричинився до того, аби Шевченко став відомий у світі.

Після довгих пошуків Роман Горак, тодішній директор музею Івана Франка у Львові, у 1995 році віднайшов книгу померлих того польського шпиталю, де помер Якуб Гордон. У цій книзі під номером 717 зафіксовано, що 27 листопада 1895 року на 72 році життя помер Якуб Гордон, неодружений, літератор, який проживав у Львові по вулиці Баторія (зараз князя Романа), 24. Далі зазначено, що народився він у 1823 році у містечку Радомі Польського королівства. Причина смерті – енцефаломаліяція, тобто розм'якшення мозку...

Вже за часів незалежної України пам'ятник на могилі відновили.

Проф. Михайло Падура, дослідник історії університету